

Hem till byn

Hon skriver om landsbygdens kvinnor – sorgligt frånvarande i litteratur och media. Och vill ge en sannare bild av "Norrländ". En del av Sverige som ofta skildras endera exotiskt och schabloniserat, eller eländigt och avfolkat.

Elin Olofsson bor i ett gult trähus alldeles vid vägen i en by mitt i Jämtland. Strax in – till hennes hus går en grusväg ner mot bad – platsen dit hon brukade cykla som barn. På den tiden tänkte hon aldrig på att det låg ett hus här. Nu har hon flyttat hit, tillbaka till Offerdalsbygden som etablerad författare.

Efter sitt sommarprat i juli fick Elin Olofs son ett väldigt gensvar. Där lyfte hon fram mormor, farmor, gammelfarmor Märta och gammelmormor Ester. Alla fyra har sin egen speciella plats i hennes liv och hon låter dem symbolisera olika aspekter av tillvaron: världen, döden, tiden och strävan. Hon fick reaktioner som "äntligen får våra förmödrar uppmärksamhet och stå i centrum". Många hörde av sig med sina personliga berättelser.

– Man vill prata om kvinnornas historia. Vad vi kommer av och är frukten av.

Elin Olofsson fick lysande recensioner för sin debutroman Då tänker jag på Sigrid som kom 2013. Sedan dess har hon skrivit tre till och är djupt inne i den femte. Alla har landsbygdens kvinnor i centrum, de som bli vit hennes tema i skrivandet.

– Sigrid är en kombination av några av landsbygdens äldre kvinnor som jag har känt, mött eller hört talas om. Här finns så mycket som är oberättat och som inte fått utrymme. Det har blivit extra tydligt efter att jag köpt huset här och får del av berättelser och erfarenheter.

Hon är uppväxt i Tulleråsen någon mil härifrån men har varit stadsbo under ett antal år.

– Nu är jag skriven här. Röstade för första gången i Offerdalsbygden och är offerdaling på riktigt.

Hon känner sällan igen sig i beskrivning – ar av sin hembygd, eller av det som kallas Norrland – och som består av halva Sverige. Skildringarna pendlar ofta mellan exotism och elände.

– Antingen är det norrskenets eviga vintersaga. Eller avfolkningsbygd med tomma hus som förfaller. Inget däremellan. Jag vill inte negligera de problem som finns. Inte heller sprida en idyllisk bild av landsbygden som ett vackert vykort. Men jag delar inte den nattsvarta synen på avfolkningsbygder där allt är nedlagt och alla är 80 plus. Det måste finnas fler berättelser och fler röster.

Landsbygdens människor skildras ofta som schabloner anser hon. Kvinnorna sak – nas, det som rör kvinnohistoria är nästan alltid förlagt till städer. Och männen är ofta jägare och fiskare. Rätt så brutala män i Helly Hansen.

– Det är ingen bild som jag direkt känner igen, även om de finns. Vem berättar om de andra männen? Där finns ett glapp, en lucka som inte täpps till.

Elin fick en gång en kommentar av en i publiken på en litteraturfestival: "det mås – te vara roligt att vara författare i Norrland där det finns så många original". Hon blev något förvånad men kan förstå att om man bara tar del av filmer och tv-serier får man lätt en bild av att där åker det runt en mas – sa original på mopeder. Bilden av ständigt pågående avfolkning stämmer inte heller. I hennes bygd är det inte öde och nedlagt – utan tvärtom ett tryck på bostäder och kö till förskolorna. Men det är svårt att nå fram med den bilden.

– Folk vill gärna höra om hur billigt det är att köpa en herrgård i Jämtland jämfört med en etta på Kungsholmen. Men som det är nu kan man inte bjuda på de historierna. Huspriserna går upp här, särskilt på stora hus som ligger vackert. Elin vill ge landsbygdens dess rätta ansikte

Jämtland brukar också beskrivas som ett kuriöst semesterlandskap. Men en skidvecka i Åre säger inte mycket om hur var – dagen här är. Hon gillar fotboll och går ofta på ÖFK-matcherna när de spelar hemma i Östersund. Och hon hör ofta höra kommentarer om ÖFK som "hur kan ett lag komma från skogen och nå ut i Europa?".

– Kanske för att man bedriver en kommersiell fotbollsklubb med en stor arena...

En annan vanlig schablon är att livet i en by är begränsande, att du inte får vara dig själv, inte klä dig hur du vill eller folk skvallrar och vänder dig ryggen. Men hon tror inte att det är en speciell typ av människa som lever här.

– Samma fenomen kan uppstå överallt, på arbetsplatser, i föreningar och teaterensembler, det ligger i människans natur. Ändå är det slentrianmässigt skildrat i populärkulturen, att "jag var tvungen att flytta från byn för där får jag inte vara den jag är."

Hon kan ibland känna i litteratursammanhang att det är meningen att hon ska vara ett exotiskt norrlandsinslag med snus under läppen. Eller får höra att "nu när det går så bra för dig som författare ska du väl flytta till Stockholm". Men hon känner tvärt – om, ska hon skriva om livet och människorna här måste hon vara på plats och ta del av deras berättelser.

– Det är något med de där finstiltta erfarenheterna som avgör hur väl man känner en värld och inte, och hur det formar de personer man skriver om. Det kan handla om hur höga snökanterna är, när plogbilen kom – mer eller hur man säljer hjortronsylt till turister. En sorts lokalkunskap som man har under huden.

Vi går runt på hennes gård. Bakom huset ligger lagården, komplett med utedass. In – till den står en cementblandare, det är en del som ska åtgärdas på gården. Den är hennes pappas men hon ska få ärva den säger han, det är hans dyrbaraste ägodel. På andra si – dan vägen går tre kor i en hage, de

brukar nyfiket komma fram och hälsa när hon går förbi med hunden.

Hon köpte huset efter Aina som bodde här en stor del av sitt liv. De sista åren inrättade hon sitt sovrum intill köket och gick aldrig upp på övervåningen.

– Så kommer det att bli för mig också om jag bor kvar här när jag blir gammal.

Elin tycker att det känns som om de kände varandra fast de aldrig har träffats. Men hon har kontakt med Ainas barnbarn som tillbringat många sommarlov här.

Ingen häck eller träd skymmer hennes hus. Hon tycker ibland att det känns som att sitta på en scen och funderar på att plantera syrener för att få lite mer privatliv. Alla vet vem hon är och har koll på om bilen står där. Undrar vad hon gör därinne, sitter hon och skriver?

– Det är diffust för många vad jag gör på dagarna, jag omgärdas av en nyfikenhet och en viss distans. Jag får en nästan över – driven respekt, "vi kan inte störa henne för hon skriver".

Hon får sina idéer överallt. Läser mycket, både romaner, fakta och historiska böcker. Studerar folk, hur de gör, hur de agerar, tjuv – lyssnar på vad de säger. Fantiserar om någon hon ser på en gårdsauktion eller vid återvinningen. Hittar på och fyller i en massa saker som kanske inte alls stämmer.

– Det är känsligt att bo här i bygden som jag skriver om, det kräver en ärlighet från min sida om vad jag håller på med och hur jag går till väga. Det ställer höga krav på att jag vet vad som är taget ur fantasin och vad som är verklighet.

Eftersom hon är igenkänd kan hon inte stå obemärkt på Ica och lyssna. Människor hon pratar med kan ibland undra "det här hamnar väl inte i en bok?".

Eller tvärtom, människor kommer till henne med färdiga historier som de vill ska bli en bok, "du som kan skriva kan väl berätta om den här personen". Då får hon för – klara att det inte är så hon jobbar. Folk frågar om hur det går till och varför det tar sån tid, vad kommer det där ifrån och varför?

Det händer att människor tror att hon har skrivit om dem eller

tycker sig känna igen andra i trakten.

– En dag när jag var ute med hunden stormade en kvinna ut ur sitt hus. Hon ville höra om det möjligen var hon som var Gun-Britt i *Gånglåt*, för hon ville i så fall be om ursäkt om hon uppfattades som en sådan surtant. Kvinnan syftade på en av huvudpersonerna i Elinns roman tredje *Gånglåt*, hon som driver en byloppis och som skyler över sin oro genom att ständigt vara i farten. Men kvin – nan var inte alls porträtterad i boken, Elin kände henne överhuvudtaget inte.

En annan kvinna i byn var väldigt bestämd med att en viss del i en bok handlade om hennes grannar, "jag minns när det hände". Men så var det inte heller.

– Det är bra att folk hittar igen sig själva, då har de har levt sig in och personerna och händelserna är trovärdiga. Men jag flyttar medvetet om hus och blandar om korten i leken. Annars skulle man lätt kunna råka skriva saker som är alldeles för sanna eller utpekande. Det gäller att vara tydlig med att det är fiktion och att jag styr den som en en – våldshärskare.

En tredje kvinna hade läst hennes fjärde roman *Krokas* och ville veta vad som hände sen.

– Men det vet ju inte jag heller, för jag har inte skrivit mer.

Text och bild: Helena Östlund